

DEZBATERI LA CLUBUL „DIMITRIE GUSTI” * : CICLUL VIOLENȚEI

Tema violenței sociale din România ultimilor doi ani a reținut atenție mai tuturor publicațiilor. Clubul „Dimitrie Gusti” a organizat o serie de dezbateri sub titlul generic : „Ciclul violenței”. Reproducem în cadrul revistei „Sociologie Românească” un extras din această dezbatere la care au participat: conf.dr. Ilie Bădescu, sociolog, dr. Grigore Iulian, antropolog, lector univ. Liviu Mitrănescu, filosof. Prezentăm, de asemenea, un extras dintr-o discuție între sociologul Ilie Bădescu și antropologul Grigore Iulian cu privire la șansele unui „socialism oriental”.

Pseudoteoriile violenței

Partea I

1. De la nonviolență la violență

Ilie Bădescu : Ca dintr-o presimțire preventivă România revoltată a strigat în Decembrie 1989, cu o singură voce : „Fără violență !”. În seara aceleiași zile, fără nici o întemeiere sufletească se dezlănțuia cel mai cumplit *ciclu al violenței răsăritene* desfășurat după o curbă cu creșteri și descreșteri, fără de întrerupere pînă astăzi. Revoluția nonviolenței, de tipar creștin, se preschimba sub ochii noștri uluiți și peste puterile controlului nostru, în cel mai cutremurător curent al violențelor sociale din istoria acestui popor. Ce s-a întîmplat ? Trebuie să ne întrebăm asupra cauzelor care au deschis ciclul acesta devenindu-i, de atunci, izvor și mătă de înaintare. Fiindcă de vreme ce violența persistă este semn că acele cauze persistă și ele.

2. „Teoria” scenariului extern

Grigore Iulian : Explicația spre care au înclinat o parte a publicisticii și unele fracțiuni ale puterii pentru violențele din ianuarie-februarie 1990 a fost aceea a „scenariului” extern. După „misterul” teroriștilor din Decembrie ni se propunea o „mistică” a scenariilor.

* Clubul „Dimitrie Gusti” s-a constituit la inițiativa sociologului Ilie Bădescu, filosofului Liviu Mitrănescu și filologului Nicolae Georgescu. Acest club este un grup deschis unor oameni de formații diferite, motivați de o singură năzuință : crearea unui curent de idei în jurul unor chestiuni dramatice ale lumii românești într-o vreme de răscruce.

Mass-media se străduia să ne convingă de faptul că în România se dezlănțuiseră genii ale răului și ale locului în stare a răscoli energii telurice într-o populație socotită primitivă. Aceste genii ale răului au fost denumite, pe rînd, „teroriști”, „legionari”, „securiști”, „neocomuniști”, „criptocomuniști”, „nomenclaturiști”, etc.

Viziunea este aceea de tip *magic* după care societatea este posedată de un fel de forțe demonice care i-ar stăpîni măruntaiele provocîndu-i crampe și spasme, zvîrcoliri ca de șarpe sau de monstru răscolit. Au și apărut „vracii”, și „doctrinile” lor au coplesit paginile ziarelor, ecranele televizoarelor. S-a încercat mai întîi operația de extirpare a răului, apoi cea de izolare a bolnavului și rostul doctrinei culpabilității poporului român, a așa-numitului său primitivism, a incapacității sale de înțelegere a predispoziției sale criptocomuniste, au slujit *izolării europene* a ceea ce era prezentat sub desenul unui *mare maladîr* colectiv : societatea românească.

3. **Liviu Mitrănescu.** Ciclul violenței izbea cu forța unui uriaș front de val ființa românească, iar ideologia violenței arunca întreaga vină asupra poporului român prezentat în Europa sub chipul *caricaturii etnice*. (Cazul Cofariu, prezentat de mass-media europeană drept unghur strivit de români). Dacă după revoluția franceză un caricaturist de geniu, Duhamel, inaugura *caricatura socială de clasă*, după Revoluția română, clasa „magicienilor” internaționaliști din România a inaugurat specia caricaturii etnice. Din nefericire, astăzi, apropape că nu există *agent european* care să nu se afle sub manipularea subliminală a caricaturii etnice folosită spre a deforma imaginea poporului român în mass-media europeană. Niciodată n-a fost mai eficientă manipularea subliminală colectivă ca în cazul curentului antiromânesc, curent de mari proporții transcontinentale datorită puterii de multiplicare pe care-o furnizează umbrela informațională televizuală.

4. *Violență difuză și violență colectivă*

Ilie Bădescu : În orice societate există violență. Chiar cruzime. Furturile, spargerile, violările (de la cele de domiciliu la cele împotriva persoanei), sinuciderile, crimele, toate formele de abandon (de la cel familial la cel moral în genere), fugile (de la fuga de acasă la continua părăsire a locului de muncă ori a școlii) etc., etc., toate acestea sînt expresii ale *violenței difuze*, larg distribuite în societate. Violența aceasta își găsește expresia în delictetele de drept comun. Ea poate fi deci măsurată, comparată de la o categorie la alta, de la o societate la alta. Se poate calcula un indice sintetic al violenței. Care este de pildă cantitatea de violență într-un război, în războiul al doilea mondial ?

Grigore Iulian : Măsurătorile sociologilor americani au determinat-o : este de circa 1,8 la zece mii. Acest indice reprezintă, deci, ponderea celor uciși la un număr de 10 000 de bărbați.

Într-o mare aglomerație urbană americană, după aceleași măsurători, omuciderea atinge proporția de circa 3 la zece mii în raport cu aceeași populație adultă. Aglomerația urbană e, deci, mai violentă decît războiul. Pe de altă parte, trebuie făcută distincția între *violența difuză* și *violența colectivă*, pe care dreptul nu se grăbește s-o încrimineze. Gre-

vele, conflictele de muncă, mișcările de protest, revoltele, răscoalele, revoluțiile, războaiele, ori chiar și numai demonstrațiile publice etc. sînt forme ale violenței colective. Această violență are alte cauze decît violența difuză. *Violența difuză* este mult mai legată de profilul etnopsihologie al unui popor. Există, de pildă, o distribuție diferențiată a sinuciderilor.

5. Gradul de violență al unui popor

Liviu Mitrănescu : Mi se pare că tocmai această violență difuză, cum ai numit-o, ar trebui luată în considerare, cînd vrem să evaluăm gradul de violență al unui popor, într-o anumite perioadă istorică (în nici un caz peste limitele unei epoci). La români această violență este printre cele mai scăzute din Europa.

În schimb în ultimul interval a fost destul de puternică ceea ce Iulian a denumit violența colectivă. Valul violențelor sociale s-a declanșat pe 22 decembrie și de atunci continuă să traverseze societatea românească. Putem vorbi de un adevărat *ciclu al violenței* în România după Decembrie 1989. Răsturnarea lui Ceaușescu a fost *nonviolentă*, a îmbrăcat forme nonviolente, cum a precizat Bădescu. „Fără violență” ! s-a strigat unanim pe toate baricadele revoluției. A doua zi aceleași mase erau asaltate de tragedia unor inexplicabile violențe. Acesta este cel mai mare paradox al Revoluției române. De ce răsturnarea puterii a fost nonviolentă pentru ca a doua zi să se dezlănțuie violențele care vor străbate spațiul românesc fără de oprire de atunci înainte? Aș vrea să mă refer la diferența dintre violența difuză și violența colectivă, adică ceea ce sociologii numesc „comportament colectiv violent”. Violența difuză are o determinare *structurală*, ține deci de *relațiile dintre oameni*, ceea ce înseamnă că această violență cade într-adevăr în „vina” și în „responsabilitatea” întregii societăți. Violența colectivă, însă, are o cauzalitate *suprastructurală*, este determinată de cauze care țin de exercițiul *puterii* și al autorității ceea ce înseamnă că răspunderea ei nu mai poate fi aruncată asupra maselor, asupra societății ori a „poporului” ci asupra puterii, a factorului guvernant.

Ilie Bădescu : Pentru a explica forma *violențelor sociale* ca cele cu care se confruntă societatea românească azi, este bine să ne reamintim o mai veche distincție în ceea ce privește *elitele guvernante* ale istoriei. Această distincție ne previne asupra mării deosebiri între elitele economice, întreprinzătoare, creatoare etc. și elitele pur politice, al căror rol se reduce la manipularea puterii într-o societate. Unele sînt elite ale pacificării, altele sînt elite ale violenței. Unele sînt elite de „întreprinzători”, altele sînt elite de simpli „redistribuitori”. Unele sînt „clase” economice, celelalte sînt simple „clase” politice. Ne dăm seama că ultimele sînt elitele ciclurilor violente ale istoriei. Ele sînt produsul violenței și sînt „producătoare” de violență. Redistribuitorii nu sînt elite productive și singura lor libertate este de a realoca nu atît resursele, cît lipsurile, frustrările, neliniștile, angoasele sociale, sărăcia, adică energiile latente care alimentează ciclurile violente ale istoriei. Din acest punct de vedere „planificatorii” comuniști de ieri (tot o clasă de distribuitori) și elitele care se cred chemate să „gestioneze” reforme ca cele răsăritene de azi (simțin-

du-se exonerate de alte răspunderi) aparțin aceleiași *tipologii* chiar dacă scopul unora este economia centralizată iar al celorlalți economia de piață. În amândouă cazurile „economiiile” sînt folosite pur și simplu pentru a *redistribui deficitul general, sărăcia și insecuritatea*. Asemenea „clase” predispun la violențe, mențin primejdia ciclurilor violente într-o societate.

(*va urma*)

Chestiunea Socialismului orientat

Ilie Bădescu : *Idee socială și aspirație morală.* Din nefericire, realitatea socială românească n-ar putea ține nici azi și nici mâine, cum n-a ținut seama nici ieri, de ideea socialistă — atît de nobilă de altfel. Și aceasta pentru cîteva cauze pe care le detaliem, pe scurt.

Confuzia fraților Nădejde. Dar mai întîi să înlăturăm confuzia care ni se pare a sta la baza ideii socialiste răsăritene. Această confuzie este tipică pentru socialiștii români. A fost și confuzia fraților Nădejde acum un secol. Ea este tipică pentru idilismul proiectului socialist, pentru lipsa lui de realism și de întemeiere economică.

Capitalismul periferial și confuzia socialiștilor. Ideea socialistă își trage seva din teza eronată că sursa mizeriei economice și sociale ar fi *capitalul* (și deci ordinea capitalistă). Capitalul generează exploatare nu însă mizerie. Dimpotrivă, capitalul se află la temelia civilizației de tip apusean. Sursa mizeriei la români este „pătura superpusă”, adică *acea clasă a puterii* care-și limitează îndeletnicirile la acțiunile redistributive. Ea nu este o clasă productivă (pozitivă) și deci economică, ci o „clasă” redistributivă și deci politică. Ea se ocupă cu redistribuirea a ceea ce au produs alții și deci este o clasă de consum. Cînd la improductivitatea ei se adaugă nepriceperea, ea devine și un factor de blocaj economic. Capitalul devine în mînuirile acestei clase capital speculativ. Singurele operații la care această clasă se pricepe sînt speculațiile. Ea este deci nu o „clasă” investitoare și deci întreprinzătoare, ci o clasă speculativă. Operațiile ei sînt: speculațiile cu moneda (monetare), speculațiile cu puterea, speculațiile cu titlurile și cu diplomele, speculațiile cu funcțiile, speculațiile cu oportunitățile (ocaziile de a specula) etc. O asemenea clasă transformă instituțiile statului în *instituții compradoare*, de însușire violentă a avantajelor materiale și simbolice (recompensele). Într-un cuvînt această „clasă” va distribui dezavantajele *în societate* și avantajele *în cadrul „elitei” puterii*. Iată dar unde este marea iluzie pe care se întemeiază socialismul răsăritean. Orice *acțiune socializantă* într-o asemenea societate va funcționa în avantajul elitei puterii. Singurul rezultat obținut pe calea socializării proprietății este egalizarea sărăciei, adică o *echitate în sărăcie*.

Grigore Iulian : *Socialismul și economiiile negative.* Cred că socialismul nu este posibil decît în „economiiile pozitive” (cu surplusuri foarte mari) și nicidecum în cele negative. În concluzie, singurul „socialism” accesibil societăților cu „economie negativă” este unul în care o clasă politică, de redistribuitori socialiști (planificatorii), va controla o *sărăcie echitabilă*, avînd grijă să nu se adîncească sărăcia unora în contul îmbogățirii altora. Acest socialism conduce în mod fatal la ideologia unică;

dominantă și la partidul unic. Și la toate celelalte aspecte deja cunoscute, între care și formarea unei *ideocrații* (aparatură de ideologi care ar urma să explice oamenilor superioritatea *proiectului* adoptat și să-i convingă să-l accepte). Așadar caracterul de „periferie economică” nu este compatibil cu socialismul pozitiv ci numai cu un *socialism negativ*, politic, utopian, represiv, egalizator, și deci uniformizant pînă la exasperare etc. În felul acesta, efectul pervers al acestei socializări este totala desocializare (atomizare, omogenizare, dezagregarea structurilor comunitare, a diferențierilor de ordin spiritual, economic, social etc.).

Ilie Bădescu : *Ciclu istoric al socialismului răsăritean nu poate fi altul decît : de la un capitalism periferial la un socialism negativ, desocializant.* Caracterul de „capitalism periferial” se opune deci unui socialism pozitiv astfel că ideea socialistă este ori o mare iluzie, ori o nouă cale spre egalizarea mizeriei. În actuala conjunctură istorică ni se pare că singura cale realistă este nu de la un capitalism periferial spre un socialism redistributiv, ci de la capitalismul periferial, speculativ și prădalnic, precum acesta în care ne găsim, către un capitalism corporatist productiv, bazat pe o economie pozitivă cu forme de control social (colectiv) asupra plusprodusului ea și asupra unora dintre pirghiile care pot garanta securitatea *societății și economice* (apărînd-o de acțiunile dizolvante ale capitalului prădalnic, speculativ etc.). În loc de a ne îmbăta cu utopia unui socialism demagogic mai bine ar fi să ne gîndim la o restructurare a întregii noastre doctrine naționale în domeniul economic, social și cultural.

Grigore Iulian : *Rostul ideii conservatoare.* Va trebui gîndită o *idee de conservare a ființei naționale* în conjunctura unei presiuni uriașe de forțe distructive dezlănțuite de acțiunile capitalului periferial, speculativ și prădalnic, în spațiul vieții noastre colective. În loc de a eșafoda structuri pentru noi aventuri socialiste mai bine să gîndim *acțiuni rezonabile de conservare națională*. Epoca marilor aventuri ideologice s-a dus și este cu atît mai dăunător pentru o națiune, atît de „încercuită”, să viseze la utopii socializante. Socialismul este o utopie moralistă care n-are nici o legătură cu realitatea economică și socială a unei națiuni amenințate cu distrugerea ființei sale de latinătate orientală.